

Onlangs is de lang verwachte Nieuwe Bijbelvertaling verschenen, onder de naam NBV'21. Het is een grondige herziening van de NBV'04. Wat is er nieuw in de NBV21? Volgens de website van NBV'21 het volgende: 'Elk vers is opnieuw getoetst aan de brontekst en verbeterd waar dat nodig was. En er is extra aandacht besteed aan consistentie in de vertaling. Daardoor kun je teksten die met elkaar te maken hebben nu makkelijker aan elkaar verbinden. Dat maakt deze vertaling nog nauwkeuriger'(...) 'Waar in de brontekst op verschillende plekken hetzelfde motiefwoord gebruikt wordt, zie je dit nu terug in het Nederlands. Hierdoor krijg je meer oog voor extra betekenislagen in de tekst. Daarnaast is er in de NBV21 ruimte om zelf te ontdekken wat de tekst te zeggen heeft, doordat er geen onnodige sturing gegeven wordt in de vertaling'.

1TIMOTHEÛS IN VERTALING: EEN VERGELIJKING VAN TELOS 2018 EN NBV'21

• Gerard Kramer

Omdat ik bijna klaar ben met het schrijven van een commentaar op 1Timotheüs, leek het mij gepast bij het bestuderen van deze brief ook de NBV'21 te raadplegen. In de 'kleine letters' van mijn commentaar ga ik ook in op vertaalkwesties. Ik heb eerst gekeken of de herziening inderdaad, zoals op de NBV'21-website wordt gemeld, een verbetering is. Dat is m.i. inderdaad het geval. Toch had de herziening van mij verder mogen gaan. Hieronder geef ik steeds eerst de weergave in de Telosvertaling 2018 (afkorting TE), en daaronder, voorafgegaan door een pijltje ('→'), de weergave in de NBV'21. Staat daar verder niets bij, dan is de tekst ten opzichte van de NBV'04 ongewijzigd gebleven.

De nu volgende kopjes zijn mijn beoordeling van de NBV'21 weergaven.

Interpreterende vertalingen

1:4

Gods rentmeesterschap dat in [het] geloof is
→ de vervulling van de taak die God met het geloof gegeven heeft

Het verschil betreft hier de weergave van Gr. *oikonomia*, 'rentmeesterschap'. In de uitleg zijn twee keuzes mogelijk. NBV'21 kiest hier alvast voor de lezer, maar er is ook een andere keuze mogelijk, namelijk Gods 'orde', 'bestel', vandaar 'plan', d.w.z. Gods ordelijke bestel, vooral in Zijn huis, de gemeente (3:15).

1:15a (vgl. 4:9)

het woord is betrouwbaar en alle aanneming waard
→ Deze boodschap is betrouwbaar en verdient onze volledige instemming

Met de gekozen interpretatie van 'het woord' als 'deze boodschap' ben ik het op zichzelf eens. Maar met name de weergave van het slot van de zin is te vlak: met een boodschap instemmen gaat minder ver dan deze aannemen. De demonen zullen zeker met het evangelie instemmen, maar het nooit aannemen (vgl. Jak.2:19) - en om dat laatste gaat het hier. 'Aanneming' (Gr. *apodochè*) komt alleen hier en in 4:9 voor. Het hangt samen met Gr. *apodechomai*, dat 'aannemen' in de zin van 'blij ontvangen', 'verwelkomen' betekent.

3:16

Hij die geopenbaard is in [het] vlees

→ Hij is geopenbaard in een sterfelijk lichaam

De Heer Jezus is inderdaad mens geworden om te kunnen sterven, maar zijn lichaam was niet 'sterfelijk' in de zin van 'gedoemd te sterven', zoals dat met de lichamen van alle mensen vanaf Adam het geval is. De Heer Jezus, het

eeuwige Woord dat vleesgeworden was. Hij viel dan ook niet onder de gevolgen van de zondeval, en zijn lichaam was dus niet onderworpen aan de 'slavernij van de vergankelijkheid' (Rom.8:21). Hij heeft immers de zonde niet gekend (2Kor.5:21), Hij heeft geen zonde gedaan (1Petr.2:22) en in Hem was de zonde niet (1Joh.3:5). Hij heeft zijn leven dan ook niet noodgedwongen, maar vrijwillig, uit zichzelf, afgelegd. Niemand nam Hem zijn leven af, al leek dat wel zo. Hij had macht (gezag, bevoegdheid) het af te leggen, en ook om het weer te nemen (Joh.10:18) - en in de dagen na zijn dood, in het graf, heeft zijn lichaam geen ontbinding gezien (Hand.2:31).

'In het vlees' klonk in het toenmalige Grieks net zo bijzonder als in het moderne Nederlands. Daarom moet het tekstelement 'in het vlees' (Gr. *en sarki*) uitgelegd worden. Het betekent hier 'in Zijn lichamelijk bestaan'. Zie verder voor 'vlees' (Gr. *sarx*) in de betekenis van het 'lichaam' of het 'lichamelijk bestaan' van de Heer Jezus o.a. Luk.24:39 ('een geest heeft geen vlees en beenderen, zoals u ziet dat Ik heb'); Joh.1:14 ('En het Woord is vlees geworden'); 6:51 ('En het brood dat Ik zal geven is mijn vlees'); Hand.2:26 ('ja, ook mijn vlees zal rusten in hoop'), 31 ('en zijn vlees geen ontbinding heeft gezien'); Rom.1:3 ('zijn Zoon, die geworden is uit het geslacht van David naar het vlees'); 9:5 ('uit hen is naar het vlees de Christus'); 2Kor.5:16 ('als wij al Christus naar het vlees hebben gekend'); Kol.1:22 ('in het lichaam van zijn vlees'); Hebr.5:7 ('tijdens zijn dagen in het vlees'); 10:20 ('door het voorhangsel heen, dat is zijn vlees'); 1Petr.3:18 ('Hij die wel gedood is in het vlees'); 4:1 ('Daar Christus dus in het vlees geleden heeft'); 1Joh.4:2 ('Jezus Christus als in het vlees gekomen'); 2Joh.7 ('Jezus Christus als in het vlees gekomen belijden'). Elders is 'vlees' een aanduiding voor de oude, niet-wedergeboren natuur.

4:8a

is tot weinig nuttig

→ heeft wel enig nut

Er is in de samenhang geen reden om 'tot weinig' (Gr. *pros oligon*) iets minder negatief te laten klinken.

4:13

het voorlezen, het vermanen en het leren

→ het voorlezen uit de Schrift, ... de prediking en het onderricht

Het ligt inderdaad voor de hand dat Timotheüs opgeroepen werd voort te gaan met voorlezen uit de Schrift, maar de Schrift wordt hier eenvoudigweg niet genoemd.

>>

4:15

leef daarin

→ maak het je eigen

De TE-weergave is dichter bij het Grieks, dat lett. 'wees daarin' betekent; vgl. Lk2:49, 'Wist u niet dat ik in de dingen van mijn Vader moet zijn?'. De vertaling 'maak het je eigen' suggereert dat Timotheüs zich iets eigen moest maken dat hij nog niet beheerste, alsof het bepaalde leerstof was. Het gaat echter om een atmosfeer van leven waarin hij aangespoord werd zich te bevinden.

5:3

Eer de weduwen die werkelijk weduwen zijn

→ Ondersteun weduwen die alleen staan

Paulus had in het Grieks exact kunnen schrijven wat de NBV'21 hier geeft, en wat op zichzelf genomen klopt - maar hij heeft het niet gedaan.

5:12

en zijn schuldig, omdat zij hun eerste geloof verworpen hebben

→ NBV'04 en dan wordt het hun aangerekend dat zij hun belofte aan hem breken

→ NBV'21 en dan wordt het hun aangerekend dat zij hun eerdere belofte van trouw aan Hem breken

Onder de uitleggers wordt verschillend gedacht over de vraag wat bedoeld wordt met 'hun eerste geloof (Gr. *pistis*, dat 'geloof' of 'trouw' betekent)':

- 1) de band met of de trouw aan Christus; vgl. de 'eerste liefde' in Openb.2:4;
- 2) het geloofsvertrouwen waardoor deze vrouwen gekenmerkt werden voordat zij weduwe waren;
- 3) de impliciet aan Christus gegeven belofte om niet te hertrouwen maar gemeentelijke arbeid te verrichten;
- 4) een soort contract dat de weduwe al dan niet formeel met de gemeente heeft gesloten waarin zij verklaart c.q. aan Christus belooft dat zij niet zal hertrouwen en gemeentelijke taken zal verrichten;
- 5) het vroeger beleden geloof in Christus, dat wordt verworpen wanneer de ik-gerichte weduwen met niet-christenen hertrouwen.

Mede doordat het woord *pistis* in vs.8 de bij Paulus gebruikelijke betekenis 'geloof' heeft, is er geen reden hier in vs.12 ineens aan een betekenis als 'eed' of 'trouwbelofte' te denken. Daarom kies ik voor de combinatie van de opties 1) en 5): een weduwe die als gelovige bekend staat, verloochent haar vroeger beleden geloof als zij met een niet-christen hertrouwt; zie ook vs.15 ('Want sommigen hebben zich al afgewend, de satan achterna').

Maar deze uitleg hoort niet thuis in de tekst!

5:22

heb geen gemeenschap met [de] zonden van anderen

→ maak jezelf niet medeverantwoordelijk voor zijn zonden

Met de uitleg die geleid heeft tot de vertaling 'maak jezelf niet medeverantwoordelijk voor' kan ik instemmen.

De woorden 'voor zijn zonden' vind ik te vlak. Dit tekstelement (Gr. *hamartiais allotriais*) betekent lett. 'met andermans zonden' vandaar 'met de zonden van een ander / anderen'. Dat laatste wordt weg vertaald.

5:23b

gebruik een beetje wijn

→ doe er ... wat wijn bij

Misschien klopt deze uitleg, maar dat de wijn in het door Timotheüs te drinken water moet worden gemengd, is niet wat er staat.

6:11

Maar jij, mens Gods

→ Maar jij, een dienaar van God

De vertaling en uitleg van NBV'21 is te vlak. Paulus kende voortreffelijk Grieks, en als hij 'een dienaar van God' had willen schrijven, had hij dat probleemloos gekund. De aanduiding 'mens Gods' komt ook voor in 2Tim.3:17, waar sprake is van 'de mens Gods'. Het is in de LXX de aanduiding van de 'man Gods', en dat betreft mannen - profeten - als Mozes (Deut.33:1), Samuël (1Sam.9:6-10), David (2Kron.8:14), Elia (1Kon.17:18,24), Elisa (2Kon.4:7). Ook een engel wordt zo aangeduid (Richt.13:6,8), of een naamloze profeet (1Kon.13:1). Hier in 6:11 wordt Timotheüs aangesproken als 'mens Gods', maar in 2Tim.3:17 wordt tot Timotheüs gesproken over de 'mens Gods', en dat geeft m.i. aan dat het begrip daar niet tot Timotheüs beperkt is.

Onnodig vrije vertalingen

1:7

Zij willen leraars van de wet zijn

→ Zij willen de wet van God onderwijzen

Het gaat om iets wat deze mannen willen zijn, niet zozeer om iets wat zij doen. Ook de verduidelijking 'van God' is onnodig.

1:9b

voor wettelozen en weerspannigen

→ maar voor wie zich aan wet of gezag niet stoort

Een aardige, maar onnodige verandering van woordsoort.

1:9c

voor onheiligen en ongoddelijken

→ die alles wat heilig is verachten en ontwijden

Zie bij 9b. Bovendien wordt nu door de vertaling 'die ontwijden' gesuggereerd dat dit een beperking is binnen de categorie die er vlak voor genoemd wordt, namelijk de zondaars – terwijl het twee nieuwe categorieën betreft.

1:10c

en al wat verder ingaat tegen de gezonde leer

→ De wet is er voor alles wat indruist tegen de gezonde leer.

Het is de vraag of de uitleg hierachter, namelijk dat het hier onderwijs over de wet betreft, juist is. Paulus geeft er eerder mee aan dat zijn opsomming van wetsovertreders (-overtredingen) niet uitpuittend is.

1:13a

mij die vroeger een lasteraar, een vervolger en een smader was

→ hoewel ik Hem vroeger heb gelasterd, vervolgd en beschimpt

Een onnodige verandering van woordsoorten: Paulus wilde niet zozeer benadrukken wat hij vroeger gedaan heeft, als wel dat hij deze slechte handelingen in zo belangrijke mate uitoefende dat hij erdoor gekenmerkt werd en zich daarnaar kon noemen.

2:9

Niet met haarvlechten en goud of parels of kostbare kleding

→ Ze moeten niet opvallen door een opzichtige haardracht, dure kleding, goud of parels

De beginwoorden worden misschien gesuggereerd, maar het is onnodig ze toe te voegen.

3:1a (vgl. 1:15)

Het woord is betrouwbaar

→ Het is een waar woord

'Waar' is niet hetzelfde als 'betrouwbaar' – en dat laatste is wat Paulus schrijft.

3:1b

als iemand streeft naar het opzienschap

→ NBV'04 als iemand opziener wil worden

→ NBV'21 als iemand leider van de gemeente wil worden

In NBV'04 zien we slechts een verandering van woordsoort; in NBV'21 meent men 'opziener' te moeten weergeven als 'leider van de gemeente'.

3:2b

man van één vrouw

→ Hij kan slechts de man van één vrouw zijn

Door de toevoeging van het woordje 'slechts' wordt gesuggereerd dat een opziener geen twee vrouwen mag hebben. Hoewel ik dat uiteraard ook geloof, zit er meer aan dit tekstelement vast dan ik hier uiteen kan zetten. De toevoeging 'slechts' is niet alleen onnodig, maar ook onwenselijk, omdat de uitleg erdoor wordt beperkt.

3:12

Laten dienaars mannen van één vrouw zijn

→ Een diaken mag maar één vrouw hebben

Het meervoud 'dienaars' kan best blijven staan. Ook de toevoeging 'maar' (in vs.2b 'slechts') is weer onnodig en beperkt de uitleg.

4:7

de ongoddelijke oude vrouwenfabels

→ heilloze bakerpraat en verzinsels

NBV'21 heeft wat er letterlijk staat afgezwakt. De weinig complimenteuzen, sarcastische kwalificatie 'oudevrouwen-' (Gr. *graodès*) komt in het NT alleen hier voor. Het gaat om verhalen zoals oude vrouwen die vertellen, die het niveau van kletspraat en geroddel niet te boven gaan en dus niet serieus te nemen zijn. Oude *gelovige* vrouwen worden overigens door Paulus respectvol aangeduid in 5:2.

6:15

Die de gelukkige en enige Heerser, de Koning der koningen en de Heer der heren, op zijn eigen tijd zal vertonen

→ op de dag die is vastgesteld door de gelukzalige en enige heerser, de hoogste Heer en koning

Deze vertaling is echt te vrij. Mijn hoofdbezwaar is dat 'op zijn eigen tijd' is weergegeven als 'op de dag'. 'Op zijn eigen tijd' is de weergave van Gr. *kairois idiois*, de dativus van *kairoi idioi*, dat eig. meervoud is, zoals ook in 2:6. Kennelijk zal God in de toekomst bij verschillende gelegenheden aandacht vragen voor de luisterrijke verschijning en heerlijkheid van zijn Zoon, bijv. aan het begin en aan het eind van het koninkrijk, dus bij het oordeel over de levende volken (Mat.25) resp. bij het oordeel over de doden (Openb.20:11v.).

Incorrecte vertalingen

1:9a

doordat hij dit weet

→ We weten ook

De 'hij' in TE verwijst naar de 'iemand' uit vs.8, want 'doordat hij ... weet' is de weergave van Gr. *eidoos*, 'wetend', een participium praesens dat aansluit bij het enkelvoud *tis* ('iemand') in vs.8. NBV'21 vertaalt ten onrechte 'we weten ook', terwijl het gaat om iemand die de wet wettig gebruikt.

1:10a

hen die bij mannen liggen

→ NBV'04 knapenschenders

→ NBV'21 mannen die andere mannen misbruiken

Paulus gebruikt hier het meervoud van één woord, nl. *arsenokoitès*, dat ook voorkomt in 1Kor.6:9. Dit woord lijkt door Paulus te zijn gevormd, en bevat een deel dat 'man' betekent en een deel dat met 'bed' en / of 'liggen' samenhangt. Paulus kan hier hebben gedacht aan Lev.18:22; 20:13 LXX ('Hij die met een man slaapt als in bed met een vrouw'; vert. van mij, GHK). Hiermee worden dus mannen die er een homoseksuele leefwijze op na houden bedoeld; vgl. Paulus' onderwijs in Rom.1:24-28; 1Kor.6:9-11, en het OT onderwijs in Lev.18:22; 20:13; Deut.23:18, naast Gen.18:20; 19:4-7; Richt.19:22-23. NBG'51 en NBV'04 hebben hier ten onrechte 'knapenschenders' (waarvoor het Grieks het woord 'pederasten', *paidèrastai*, gebruikt). NBV'21 kiest, eveneens ten onrechte, voor de weergave 'mannen die andere mannen misbruiken' (waarvoor in het Grieks geen woord bestaat). Het gaat echter niet om knapen, en evenmin om misbruik; beter is dan ook de keuze van TE; vgl. de Naardense Bijbel: 'beslapers van de mannelijke soort'.

2:7

Waarom ik gesteld ben als prediker en apostel... als leraar van de volken in geloof en waarheid

→ Om dit te verkondigen ben ik als apostel aangesteld ... ik ben aangesteld als leraar voor de heidenen (NBV'04) / heidense volken (NBV'21) om hun het geloof en de waarheid te onderwijzen

Wat in de beide NBV-edities verloren gaat is dat Paulus voor het getuigenis betreffende het middelaarschap van de Heer Jezus is aangesteld zowel als prediker als apostel alsook als leraar.

2:11

Een vrouw moet zich stil, in alle onderdanigheid laten leren

→ Een vrouw dient zich gehoorzaam en bescheiden te laten onderwijzen

Blijkbaar heeft de NBV'21 de volgorde van de beide tekstelementen omgedraaid. De TE-weergave 'stil' is lett. 'in rust', 'rustig' (Gr. *en hèsuchiai*), dus niet persé in de zin van 'zwijgend', maar van 'niet actief'. De vertaling 'bescheiden' van NBV'21 is onjuist, evenals de vertaalkeuze 'gehoorzaam' in het eerste deel.

2:12a

Of over een man heerst

→ NBV'04 of gezag over mannen heeft

→ NBV'21 of zich gezag aanmatigt over mannen

Er staat toch echt 'een man'...

2:12b

maar zij moet stil zijn

→ ze moet bescheiden zijn

De weergave van 'stil' met bescheiden is in ieder geval consequent, als de volgorde in vs.11 inderdaad is omgedraaid.

2:15b

als ze tenminste volhardt

→ als zij blijven

Er staat een meervoud...

3:8b

niet op schandelijke winst uit

→ niet hebzuchtig

Het gaat hier om de weergave Gr. *aischrokerdès*, dat de gevoelswaarde heeft van 'schaamteloos uit op geld', 'uit op oneerlijk gewin'. Daarin zitten de stammen 'schandelijk' en 'winst-'. Voor iemand die 'gewoon' hebzuchtig is, gebruikt Paulus het woord *pleonektès*; zie 1Kor.5:10,11; 6:10; Ef.5:5.

4:11

Beveel deze dingen en leer ze

→ Draag dit alles over in je onderricht

'Draag ... over' is een te zwakke weergave; het gaat echt om een bevel. Zie voor dit werkwoord 'bevelen' (Gr. *parangelloo*) in 1Tim. verder 1:3; 5:7; 6:13,17. Het is een 'bevelen' in de zin van 'een (niet vrijblijvende) persoonlijke oproep doen', 'een persoonlijke instructie geven', 'persoonlijk instrueren'.

4:14

Verwaarloos niet de genadegave in je

→ Veronachtzaam de genade die je geschonken is niet
Is 'de genadegave in je' gelijk te stellen aan 'de genade die je geschonken is'? Oftewel: is het genade die geschonken is, of wordt er juist uit genade iets (anders) geschonken?
Ik denk toch echt het laatste: zie bijv. Rom.6:23; 12:6; 1Ko12:9.

5:9

Laat een weduwe worden ingeschreven als zij niet minder dan zestig jaar oud is, de vrouw van één man is [geweest]
→ Als weduwen mogen alleen vrouwen worden ingeschreven van boven de zestig jaar die maar één man hebben gehad
'Van boven de 60 jaar' betekent 'vanaf 61'. Er staat echter 'niet minder dan 60 jaar' (Gr. *mè elatton etoon hexèkonta*), dat betekent dus 'vanaf 60 jaar'

5:23a

drink niet langer [alleen] water

→ drink niet alleen maar water

NBV'21 vergeet Gr. *mèketi*, 'niet meer', 'niet langer', te vertalen.

6:1a

Laten allen die onder het slavenjuk zijn, hun eigen meesters alle eer waard achten

→ Wie het slavenjuk draagt, moet zijn meester hoogachten
Afgezien van de onnodige wissel meervoud-enkelvoud is 'hoogachten' toch wat bleekjes vergeleken met 'alle eer waard achten'.

6:1b

opdat de naam van God en de leer niet gelasterd worden
→ zodat de naam van God en de leer niet worden bespot
'Bespotten' gaat veel minder ver dan 'lasteren'. In 1Tm1:20 heeft NBV'21 wel 'lasteren' vertaald; het gaat in beide gevallen om Gr. *blasfèmeo*, hét woord voor godslastering.

6:21

De genade zij met jullie

→ Genade zij met jullie allen

Ik zie geen reden om iets anders te vertalen dan wat Paulus schrijft

Duidelijke verbeteringen van NBV'21 t.o.v. NBV'04

2:8

Dat de mannen in elke plaats bidden met opheffing van heilige handen

→ NBV'04 dat bij iedere samenkomst de mannen met geheven handen bidden, vol toewijding

→ NBV'21 dat de mannen overal waar ze bidden de handen vol toewijding opheffen

5:4

Maar als een weduwe kinderen of kleinkinderen heeft, laten dezen eerst leren aan hun eigen huis godsvrucht te tonen

→ NBV'04 Als een weduwe kinderen of kleinkinderen heeft, moeten die godvruchtig voor haar huishouding zorgen

→ NBV'21 Maar als een weduwe kinderen of kleinkinderen heeft, is het allereerst hún plicht om de zorg voor hun familie op zich te nemen

Conclusie

Hoewel ik me realiseer dat ik slechts de vertaling van één klein Bijbelboek minutieus heb doorgenomen, heb ik daarin wel gezien dat - los van het vele goede dat ik over met name de leesbaarheid van de tekst van NBV'21 kan opmerken - ook deze editie onnodig vaak interpreterend, vrij, of soms zelfs incorrect vertaalt. Het opnieuw invoeren van de 'eerbiedskapitalen' bij de Goddelijke Personen vind ik echter een verademing. Ik ben benieuwd naar de vertaling van de overige Bijbelboeken!